

УДК 378.22:[373.61+37.014.543]

Ю. А. ЧЕЧУРА

аспірант

Класичний приватний університет

ВИСВІТЛЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МАГІСТРІВ З УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

У статті проаналізовано сучасний стан висвітлення фінансово-економічної діяльності керівників у професійній підготовці магістрів зі спеціальності “Менеджмент”. Запропоновано найважливіші аспекти освітньо-кваліфікаційних характеристик, що потребують посилення: здатність управлінця формувати фінансові потоки, заощаджувати ресурси школи, поповнювати кадровий та матеріальний потенціал.

Ключові слова: керівник навчального закладу, управління навчальним закладом, фінансово-економічна діяльність, зміст професійної освіти.

У сучасних умовах реформування вищої освіти наша країна стикається з необхідністю підвищення якості підготовки здобувачів гуманітарно-технічної еліти суспільства, до яких можна віднести майбутніх керівників навчальними закладами в межах спеціальності 073 “Менеджмент”. При цьому виклики інформаційного й капіталістичного суспільства вимагають нових підходів і принципів вирішення проблем умілого керівництва установ і організацій у сфері освіти та виробничого навчання, зокрема корекції низки цільових установок.

Одна з них набуває дедалі більше перспективного характеру, а саме установка на те, що навчальному закладу необхідний керівник “сучасного зразка”, який зможе не тільки “виживати” в конкурентних умовах сьогодення та підтримувати базовий рівень фінансової незалежності навчального закладу, але й спрямовувати всі свої зусилля й ресурси на розвиток і процвітання закладу в економічному плані, що дасть більше свободи дій та простору для реалізації новітніх, креативних ідей у навчанні. Отже, перед керівником навчального закладу постає проблема здійснення різноканалного фінансового забезпечення та чіткого визначення напрямів використання коштів.

На сьогодні в основу фінансово-економічної діяльності керівників покладено знання нормативно-правової бази економіки, яка ґрунтується на таких документах, як: Конституція України, Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про загальну середню освіту”, Указах Президента, Постановах Верховної Ради та Кабінету Міністрів у галузі освіти, рішеннях Конституційного Суду, наказах, положеннях та інструкціях Міністерства освіти і науки, наказів і постанов розпорядників обласного, міського та районного рівнів, Податковому кодексі України тощо.

Водночас ці документи надто абстрактно детермінують фінансово-економічну діяльність керівників в умовах капіталістично побудованого

суспільного устрою, що виводить на порядок денний проблему професійної підготовки майбутніх керівників навчальних закладів загалом, а формування їх підприємницької культури зокрема.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан висвітлення фінансово-економічної діяльності керівників у професійній підготовці магістрів зі спеціальності “Менеджмент” (освітньої програми “Управління навчальним закладом”).

Неодноразові спроби авторів-практиків описати, пояснити та спрогнозувати сутність якісної фінансово-економічної діяльності керівників навчальних закладів здебільшого мали стихійній, хаотичній, нескоординований характер, що не завжди давало очевидний результат. Науковцями, що займались розробкою та імплементацією стандартів підготовки магістрів з управління навчальним закладом, констатовано наявність значної асиметрії щодо проблеми підвищення ролі економічного фаху майбутніх управлінців.

До сьогодні, основну складову галузевого стандарту вищої освіти, якою керували університети, що готують магістрів з управління навчальним закладом, розроблено фахівцями МОН України, а саме освітньо-професійну програму та освітньо-кваліфікаційну характеристику. З цих причин аналіз цього документу представляє як науковий так і практичний інтерес.

Відповідно до його змісту, у фаховій підготовці дуже мало уваги приділено економічній складовій керівника, що є необхідною умовою для успішної реалізації управлінської діяльності. Так, дисципліна “Управління фінансово-економічною діяльністю”, включена до нормативної частини професійної та практичної підготовки, вивчається лише 90 годин з 2700 можливих. Можемо констатувати, що фінансово-економічний аспект становить близько 3% змісту підготовки, що неприпустимо, коли головною проблемою будь-якого керівника насправді є відсутність коштів, або низька матеріальна забезпеченість. Цей висновок отримано під час масштабного анкетування працюючих фахівців, які на запитання “Які труднощі найбільше заважають Вам побудувати успішну школу?” одностайно відповідають: “відсутність належного фінансування” (87% опитаних), “низька мотивація педагогічного персоналу” (67% опитаних) “недостатня матеріально-технічна база” (53% опитаних), “відсутність впровадження новітніх технологій” (65% опитаних), “неможливість гідної мотивації перспективних педагогічних працівників” (47% опитаних).

Виходячи з цього, для підвищення рівня економічної компетентності керівника навчального закладу, необхідно зробити деякі корективи в навчальному плані підготовки цієї категорії професіоналів, а саме: приділити більше уваги дисциплінам, що формують здатність управлінця формувати фінансові потоки, заощаджувати ресурси школи, поповнювати кадровий і матеріальний потенціал.

Одне з найпростіших рішень, що традиційно використовують фахівці теорії і методики професійної освіти – введення спеціального курсу, або розширення окремих модулів дисциплін до необхідного обсягу. Досвід пі-

дготовки магістрів з управління навчальним закладом у Класичному приватному університеті показав значний інтерес до економічно спрямованих дисциплін у слухачів, що дало змогу ввести до вибірових дисциплін низку модулів і додати кількість годин у спеціалізованих дисциплінах. Авторську розробку “Підприємницька діяльність керівника навчального закладу” упроваджено в підготовку майбутніх магістрів з метою формування інтегративної якості особистості менеджера освітньої установи, що передбачає сукупність специфічних лідерських ціннісних установок, індивідуальних навичок мислення, ініціативності, нестандартного підходу до розв’язання проблем, креативності, активності, винахідливості в межах закону, під час прийняття рішень щодо економічної складової діяльності навчального закладу.

На користь такого рішення свідчать численні науково-методичні та практичні узагальнення вчених різних галузей. Так, О. П. Біницька зазначає, що підготовку магістрів із спеціальності “Управління навчальним закладом” необхідно спрямовувати на формування їх готовності до професійної інноваційної економічної діяльності. Досягнення цієї мети, на думку дослідниці, можливе за умови “реалізації у навчальному процесі системи загальнопедагогічних і спеціальних принципів, що відносяться до цілей і змісту професійної підготовки з інноваційних економічних технологій магістрів управління навчальним закладом, відображають комплексний підхід до такої підготовки, розкривають особливості вдосконалення викладацької діяльності і характеризують самостійну навчально-пізнавальну діяльність підготовки майбутніх керівників підприємств, установ та організацій у сфері освіти та виробничого навчання до інноваційної економічної діяльності” [2]. У працях дослідниці, на жаль, не розкрито питання конкретного насичення змісту освіти майбутніх керівників навчальних закладів, але закладено основи для окремих інноваційних рішень.

Низка науковців, зокрема А. Чміль, В. Маслов, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, Г. Федоров наголошують на тому, що “важливою складовою професійної компетентності керівника навчального закладу є знання з фінансово-економічних питань ... одне із завдань керівника в ринкових умовах – забезпечення фінансової стабільності” свого закладу [6, с. 46]; керівник “повинен знати економічне становище держави, тобто знати макроекономіку, при нагоді вміти оформити кредит ..., регулювати проходження грошей, контролювати власну бухгалтерію, скласти кошторис, заключити контракт, перевірити нарахування заробітної плати” [6, с. 46].

Висвітлений спектр цінних думок був би недостатнім, якби обмежився постановкою проблем і завдань професійної освіти, не занурюючись у площину питань освіти та її фінансування, які останніми роками її досліджували такі вчені, як В. Андрущенко, О. Буцька, Б. Євтух, В. Кремень, Н. Ничкало, К. Суботіна, В. Щетинін, Т. Шульц та ін.

Вчені розглянули процес інвестування або капіталовкладення, який забезпечує підвищення стійкого фінансового стану установи, стабільного

розвитку інфраструктури, соціального розвитку колективу в умовах динамічно розвиваючого зовнішнього середовища – необхідною умовою модернізації навчального закладу, при цьому наголошували на великій ролі держави в цьому аспекті.

Водночас, статистика державних витрат на освіту в Україні показує, що фінансування цієї галузі перманентно зменшується в доларовому співвідношенні з розвиненими країнами світу, але має пристойний вигляд у загальному відсотку витрат (рис. 1).

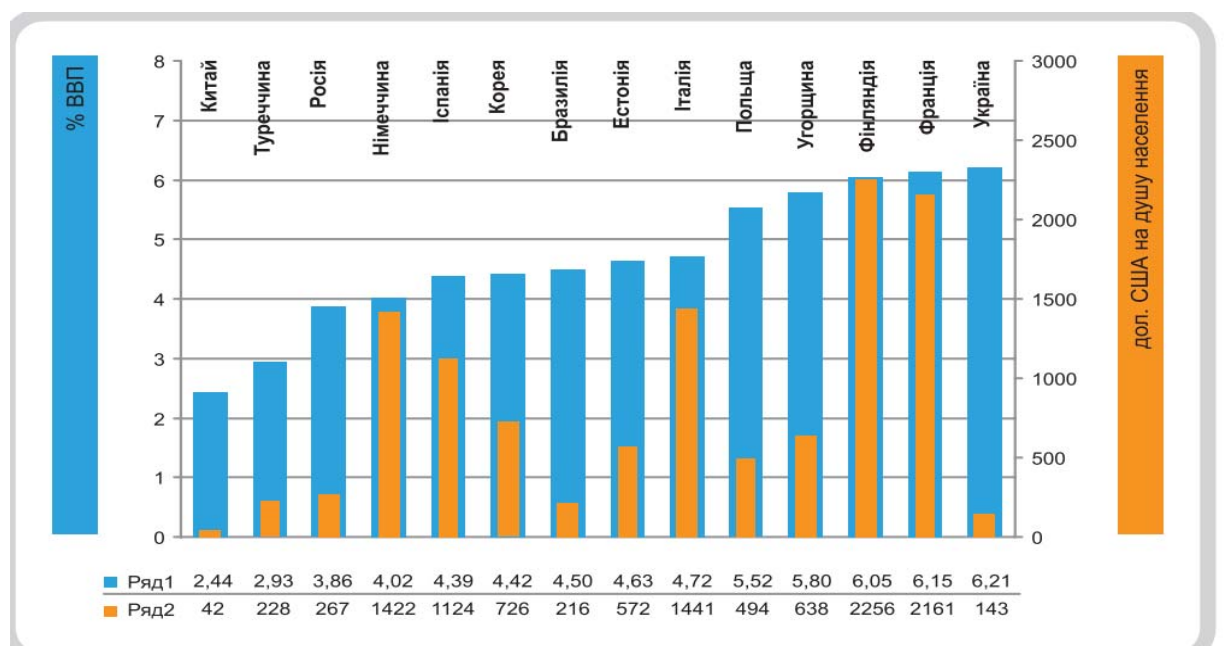

Рис. 1. Державні витрати на освіту [1]

Згідно із статистичними даними, загальні видатки зведеного бюджету на загальну середню освіту зростають з року в рік, а саме фінансування освіти в Україні можна було б назвати кращим, ніж у деяких провідних країнах світу – протягом 2005–2013 рр. становило 2,5–3,1% валового внутрішнього продукту (ВВП) на загальну середню освіту та 6,1–7,3% ВВП на освіту загалом, тоді як у Німеччині видатки на освіту становлять 4,4% ВВП, у Японії – 3,4%, Іспанії – 4,4%, Італії – 4,3%, США – 5,5%, Франції і Великій Британії – 5,6% [3].

Вищезазначене свідчить про формальний успіх української освіти у виборюванні собі частки бюджету, але обсяг ВВП, який припадає на душу населення у цих країнах, є значно вищим, ніж в Україні. Законодавством України закріплено, що держава повинна забезпечувати бюджетні асигнування на освіту в розмірі, не меншому 10% національного доходу, які становлять близько 8% ВВП [4, с. 3], водночас цього обсягу асигнувань на освіту поки що не досягнуто. Разом з тим, багато зарубіжних країн мають нижчий рівень інвестування коштів в освіту порівняно з Україною, водночас, вирівнюються набагато кращими показниками якості освіти. У зв'язку з цим особливої уваги в змісті

підготовки майбутньої управлінської еліти заслуговують питання ефективності використання виділених на освіту коштів, а не лише фактичні їх обсяги.

Тому цілком очевидно, що без основної ознаки ділового підприємства – планування доходів – навчальним закладам не забезпечити покриття необхідних витрат та фінансової стійкості, а позабюджетна діяльність організацій неможливо більше розглядати як випадкову, тимчасову й невластиву їм діяльність. Ця діяльність у ринкових умовах для навчальних закладів стає основною. Вона потребує від закладів пошуку адекватних економічних і фінансових інструментів, які застосовують для управління приватного або державного закладу.

Продовжуючи розгляд питання змісту економічної складової підготовки майбутніх магістрів з управління навчальним закладом слід зауважити, що одним з важливих питань її насичення є висвітлення способів здобуття додаткових коштів для навчального закладу і надання платних послуг. Так, при організації надання конкретного виду платних послуг перед керівником виникає потреба в розрахунку ціни цієї послуги. По-перше, необхідно врахувати собівартість (виражені в грошовій формі витрати навчального закладу на формування і надання послуги, при розрахунку якої враховують матеріальне забезпечення цієї послуги, витратні матеріали, оплата праці тощо) цієї послуги, а по-друге, визначити норму прибутку в межах, що залишає ціну послуги конкурентоспроможною. Правильне та економічно обґрунтоване визначення зазначених показників вимагає наявності у керівника навчального закладу спеціальних фінансово-економічних знань, умінь і практичних навичок [5].

Іншим, важливим для нашого аналізу матеріалом слугує зміст локальних навчальних програм, у якому знаходимо таке.

Аналізуючи навчальну програму “Управління фінансово-економічної діяльності” Міжрегіональної академії управління персоналом проф. В. В. Омельчука [8], можна зробити висновок, що велику увагу приділено наріжними проблемами, такими як: складання ефективного кошторису навчального закладу, встановлення відповідних критеріїв оцінювання прийняття управлінських рішень з питань фінансово-економічної діяльності навчального закладу, оволодіння механізмами та технологіями прийняття управлінських рішень з питань фінансово-економічної та господарчої діяльності навчального закладу, розпорядження майном, що належить навчальному закладу на правах власності, коштами в межах асигнувань і прибутків навчального закладу.

У робочій програмі доц. В. Павлюка [7] Київського університету імені Б. Грінченка метою курсу є формування сучасного управлінського мислення та системи спеціальних знань і навичок у галузі управління фінансово-економічною діяльністю навчального закладу на основі розуміння процесу та механізму фінансування навчальних закладів різних форм власності та можливих напрямів їх вдосконалення.

Науковці розкривають у змісті своїх документів базові теоретико-методологічні засади управління фінансово-економічною діяльністю на-

вчальних закладів, їх нормативно-правове забезпечення та механізми фінансового управління навчальним закладом.

Порівнюючи зазначені документи, доходимо висновку, що основний зміст навчальної дисципліни доц. В. Павлюка, який робить акцент на різних сучасних способах знаходження додаткових грошей для навчального закладу, поповнення бюджету та легалізації додаткових ресурсів розвитку навчального закладу, розкриває модель фінансової автономії навчального закладу.

Висновки. На основі аналізу вищезазначеної літератури та виходячи з власних міркувань, під фінансово-економічною діяльністю керівника навчального закладу розуміємо специфічну активність суб'єктів управлінських процесів, яка відбувається на основі наявності в нього сукупності спеціальних знань, когнітивних умінь, навичок і особистісних якостей у сфері підприємницької культури.

Констатуємо, що висвітлення цього контенту в нормативно-правових і методичних документах, які детермінують зміст і процесуальні характеристики навчання майбутніх фахівців з управління навчальними закладами, має недостатній характер. Зокрема, як показало дослідження, у змісті типових навчальних програм і планів підготовки не приділено увагу підготовці майбутніх фахівців до вирішення проблеми катастрофічної нестачі коштів і фінансування. Для подолання цієї проблеми однією з найважливіших умов, на нашу думку, є формування мотиваційного компонента керівника навчальним закладом, який під час навчання має усвідомити значення пошуку шляхів для заощадження грошей та способи пошуку варіантів залучення додаткових коштів, інвесторів.

Отже, насичення змісту підготовки окресленими змістовими характеристиками – науковою та практичною проблемою має актуально-перспективний характер.

Список використаної літератури

1. Антонюк Л. Л. Система освіти (аналітичне дослідження) / Л. Л. Антонюк // Монітор конкурентоспроможності. – № 1,2. – 2008. – С. 40–45.
2. Біницька О. П. Професійна підготовка майбутніх керівників навчальних закладів до інноваційної економічної діяльності: напрями дослідження / О. П. Біницька // Теоретико-методологічні проблеми неперервної професійної освіти. – Вип. 12. – Ч. 1. – С. 12–15.
3. Колапс української освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/kolaps_ukrayinskoyi_osviti.html.
4. Красняков Є. В. Державне фінансування не має бути залишковим / Є. В. Красняков // Рідна школа. – 2004. – № 7–8. – С. 3–7.
5. Мороз І. Місце фінансово-економічної компетентності в системі професійної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу / І. Мороз // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 4. – С. 13–16.
6. Підготовка керівника навчального закладу до управлінської діяльності в ринкових умовах : навч. посіб. / А. І. Чміль, В. І. Маслов, Г. А. Дмитренко, Г. В. Єльнікова, Г. В. Федоров ; за ред. А. І. Чміля. – Київ : Логос, 2006. – 128 с.
7. Робоча програма навчальної дисципліни 8.18010020 “Управління фінансово-економічної діяльності” / укл. В. В. Павлюк. – Київ : Видавничий дім, 2015. – 47 с.

8. Робоча програма навчальної дисципліни 8.18010020 “Управління фінансово-економічної діяльності” / укл. В. В. Омельчук. – Київ : Видавничий дім “Персонал”, 2012. – 30 с.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2016.

Чечура Ю. А. Освещение финансово-экономической деятельности руководителей в смысле профессионального образования магистров по управлению учебным заведением

В статье проанализировано современное состояние представленности финансово-экономической деятельности руководителей в профессиональной подготовке магистров по специальности “Менеджмент”. Предложены актуальные аспекты образовательно-квалификационных характеристик: способность управленца формировать финансовые потоки, экономить ресурсы школы, пополнять кадровый и материальный потенциал.

Ключевые слова: *руководитель учебного заведения, управления учебным заведением, финансово-экономическая деятельность, содержание профессионального образования.*

Cechura Y. Administrative Financial and Economic Activity in Master’s Professional Training in Managing Educational Institution

The article analyzes the current state of representation of the administrative financial and economic activity in master’s professional training in management (education program “Institution Management”).

The author presents her experience in the implementation of specialty course “Entrepreneurial Activity of the Head of Educational Institution” which allows the formation of integrative personality of educational institution manager, including a set of specific leadership attitudes, individual thinking skills, initiative, and unconventional approach to problem solving, creativity, ambition, legal resourcefulness in making decisions concerning the economic activity of the institution.

Researcher considered financial and economic activity of the Head Educational Establishment as a specific activity of administrative processes, which is based on his expertise, cognitive skills and personal qualities in the field of entrepreneurial culture.

The analyzed scientific papers of the authors present an investment process or capital investments that enhances stable financial condition of institutions, its sustainable infrastructure development, social development of the staff in terms of dynamically developing environment, which is an essential prerequisite for the modernization of the institution, thus emphasized the important role of the state in this regard.

The course programs on Financial and Economic Activity Regulation in Hrinchenko Kyiv University and Interregional Academy of Personnel Management have been analyzed to identify the main shortcomings of future master’s training in educational establishment management.

Key words: *head of educational establishment, educational establishment management, financial and economic activity, the content of professional training.*